

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

«Təsdiq edirəm»

BDU-nun Filologiya fakültəsinin dekani

«_____» dos.əv. E.H.MƏMMƏDOV

«____» _____ 2017-ci il

**Rus dilçiliyi kafedrasının əməkdaşlarının elmi-tədqiqat
işlərinin yerinə yetirmələri haqqında elmi
H E S A B A T I**

BAKİ - 2017

II KAFEDRANIN STRUKTUR VƏ ŞTAT CƏDVƏLİ

1. Quliyeva Lalə Hüseyn q. – kaf. müdiri, f.e.d., prof. – 05.04.1942
2. Məhərrəmovə Sevinc Abbasqulu qızı – f.e.d., prof. – 24.11.1959
3. Heydərova Elvira Akif qızı – f.ü.f.d., dos. – 28.07.1970
4. İsmayılova Rəna İbrahim qızı – f.ü.f.d., b.müə. – 04.10.1951
5. İbrahimova Tamilla İsmail qızı – b.müə. – 20.09.1943
6. Məmmədbəyli Firavan Adil Gəray qızı – b.müə. – 09.10.1945
7. Xidirov Nazim Vəli oğlu – b.müə. – 11.05.1959
8. Zeynalova Nailə Tofiq qızı – b. müə. – 11.03.1957
9. Cəfərova Rəhilə Adil qızı – b. lab. – 28.10.1946
10. Əliyeva Səkinə Əli Ağa qızı – b.lab. – 25.01.1956

Rus dilçiliyi kafedrasının f.ü.f.d. tam ştat dosenti Hacıyeva Elmira Cəfər qızı 18.03.2017-ci il vəfat etdiyi üçün adı kafedranın ştat cədvəlindən silinib.

I. Dərs yükünün planına uyğun olaraq kafedranın professor və müəllim heyətinin hər biri öz növbəsində İxtisas Artırma Kursuna göndərilirlər.

III. ELMİ-TƏDQIQAT İŞLƏRİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

2017-ci ildə rus dilçiliyi kafedrasında elmi-tədqiqat işləri 3 mövzuda davam etdirilir.

1. Rus ədəbi dilinin fonetik sisteminin inkişaf qanunauyğunluqları.
2. Müasir rus ədəbi dilinin leksik-qrammatik sistemi.
3. Rus dilinin tarixi məsələləri.

IY. RUS DİLÇİLİYİ KAFEDRASINDA APARILAN ELMİ-TƏDQIQAT VƏ ELMİ METODİK İŞLƏRİNİN HESABATI

Rus dilçiliyi kafedrasının müdiri f.e.d., prof. **Quliyeva Lalə Hüseyn qızı** – “Müxtəlif sistemli dillərdə şəxs adlarının transkripsiya və transliterasiya məsələləri (Azərbaycan, rus və çin dilləri)” adlı elmi işinin “Azərbaycan və çin şəxs adlarının transkripsiyası və transliterasiyası Azərbaycan şəxs adlarının çin dilində verilməsi” üzrə mərhələsini yerinə yetirmişdir.

Elmi iş praktik xarakter daşıyır və praktik tələblərdən yaranıb. Bu elmi işin icrası Bakı Dövlət Universitetinin nəzdində olan Konfusiya mərkəzinin sədri Xu Fenxua xanımın təşəbbüsü ilə davam etdirilir. 150 çin şəxs adları söz düzəltməsində iştirak edən formantları rus dilinə transliterasiya edilib və onlar cədvəl formasında verilib. Aşkar olunmuş adlar eksperiment kimi kafedranın magistrantı - çin vətəndaşı Yang Jing tərəfindən yoxlanılıb və bəzi hallarda adların variantları göstərilmişdir. Çətinlik yaradan adlar əsas tədqiq olunmuş siyahının fonetik qanunauyğunluqları üzrə tətbiq olunmuşdur. Təklif edilmiş tövsiyələrə görə ənənəvi yazılışları nəzərə alınıb.

Bu işin indiki zaman üçün böyük nəzəri və praktik əhəmiyyəti var: müasir ekonomik, siyasi, mədəni əlaqələrin intensivləşdirilmiş vaxtda Azərbaycan Respublikasını Rusiya və Çin Respublikaları ilə sıx əlaqələri şəxs adlarının transkripsiya və transliterasiya məsələləri böyük maraq yaradır. Mərkəzin işçiləri çin şəxs adlarını rus, Azərbaycan dilinə, Azərbaycan şəxs adlarını rus, çin dilinə çevirmək məsələlərində və rəsmi sənədlər hazırlanan zaman böyük çətinlik çəkirlər.

Bu məsələ (Azərbaycan şəxs adlarını çin dilinə, çin şəxs adlarını Azərbaycan dilinə çevirməyi) az öyrənilib və dilçilər tərəfindən tədqiqata kifayət qədər cəlb olunmayıb.

Rus-çin-Azərbaycan, Azərbaycan-rus-çin fonetik sistemlərinin uyğunlaşdırılması (praktik transkripsiyası) cədvəl halına salınıb.

Elmi işin səviyyəli tamamlanması üçün Konfusiya mərkəzinin sədri Xu Fenxua xanım və kafedranın böyük laborantı Əliyeva Səkinə Əli Ağa qızı da cəlb olunmuşdur.

Prof. L.H. Quliyeva Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Universitetlər arası elmi məqalələrin toplusunda 1 məqalə, Bakı Slavyan Universiteti Rusiyanın Rus Dili Müəllimlərinin Beynəlxalq Assosiasiyası (МАПРЯЛ) ilə birgə “Azərbaycanda rus dili və ədəbiyyatının öyrənilməsi və tədrisi problemi” adlı beynəlxalq elmi-praktik konfransın materialları toplusunda 1 məqalə, Rusiyanın Volqoqrad şəhərində çap olunan jurnallarda 2 məqalə çap etdirmişdir.

L.H. Quliyeva Bakı Slavyan Universitetinin prof. İlyas Həmidovun anadan olmasının 70-ci ildönümünə həsr olunmuş “Daşların toplanmasının vaxtıdır” məqalələr toplusunda 1 məqalə çap etdirmişdir.

Prof. L.H. Quliyeva kafedranın dosenti Elvira Heydərovanın “Azərbaycanda rus şivələrinin dil portreti” monoqrafiyasına (Moskva, 2017, 303 s., 19 çap vərəqi), kafedranın baş müəllimi Tamilla İbrahimovanın “İfadəli oxu (mühazirə üçün materiallar)” filologiya fakültəsinin tələbələri üçün tədris metodik vəsaitinə (Bakı, 2017, 118 s., 7,5 çap vərəqi), BSU-nun dosenti Gülbəniz Cəfərovanın universitetin humanitar ixtisaslı tələbələri üçün “XX əsrin sonu XXI əsrin əvvəllərində rus ədəbi dilinin tarixi”

Metodik vəsaitinə (Bakı, 2017, 56 s., 3,5 çap vərəqi) və universitetin humanitar ixtisaslı magistrları üçün “Dildə və mətndə metafora” Metodik vəsaitinə (Bakı, 2017, 106 s., 6,6 çap vərəqi) rəy yazmışdır.

Prof. L.H.Quliyeva Bakı Dövlət Universitetinin nəzdindəki filologiya elmləri doktorluq və fəlsəfə doktoru dissertasiyalarının müdafiəsini keçirən D.02.181 Dissertasiya Şurasının üzvüdür.

Lalə Quliyeva Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Bakı Slavyan Universitetinin “Azərbaycanda rus dili və ədəbiyyatı” adlı elmi-metodik və ictimai jurnalının redaksiya heyətinin üzvüdür.

Lalə Quliyeva Azərbaycan respublikası Təhsil Nazirliyi və Bakı Slavyan Universitetinin “Tağıyev oxuları” elmi məqalələr məcmuəsinin redaksiya heyətinin üzvüdür.

Prof. L.H.Quliyeva filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş 1 dissertasiyanın avtoreferatına aparıcı müəssisə kimi rəy yazmışdır.

Prof. L.H. Quliyeva böyük Azərbaycan şairi Molla Pənah Vaqifin 300 illik yubileyinə həsr olunmuş “M.P.Vaqif və müasirlik” mövzusunda Respublika elmi konfransının, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 94-cü ildönümünə həsr olunmuş “Azərbaycan filologiyasının aktual problemləri” mövzusunda Respublika elmi konfransının təşkilat komitəsinin üzvüdür.

Prof. L.H. Quliyeva anadan olmasının 75 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq fəxri fərmanla təltif olunmuşdur.

2. Rus dilçiliyi kafedrasının professoru, f.e.d. **Məhərrəmovə Sevinc Abbasqulu qızının** “Mətnin lingvistik təhlili (lingvokulturoloji və koqnitiv aspektlər) “ adlı elmi işinin “Mətnlərin üslubi cəhətdən differensiasiyası: elmi, publisistik və rəsmi-işgüzar mətnlərin lingvistik xüsusiyyətləri” üzrə mərhələsini yerinə yetirmişdir.

Bu elmi işdə **elmi üslub** milli elmi təfəkkürün ifadəsi kimi araşdırılır. Tədqiqat zamanı elmi üslubun əsas xüsusiyyətləri olan məntiqlik, dəqiqlik, ardıcılıq və konkretlik nəzərə alınır. Elmi üslubun əsas səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri terminlərin geniş işlənməsidir. Müxtəlif sahələrin terminləri qruplar üzrə təhlil olunur. Xüsusi diqqət sözün elmi üslubdakı əsas vəzifəsinə terminoloji funksiyasına yetirilir. Konkret misallar əsasında göstərilir ki, elmi üslubda mürəkkəb cümlələr, modal sözlər çox işlənir; fikrin daha dəqiq və yığcam şəkildə ifadəsi üçün çox vaxt müxtəlif sxem, qrafik, şərti işarələrdən geniş istifadə olunur. Faktlar və nümunələr əsasında göstərilir ki, elmi üslubda söz və ifadələr müəyyən elmi anlayışları birmənalı şəkildə birbaşa ifadə edir. Məhz buna görə də elmi üslubda söz və ifadələr müəyyən elmi anlayışları birmənalı şəkildə, birbaşa ifadə edir. Məhz buna görə də elmi üslubda fikrin müxtəlif cür anlaşılmamasına, mətnaltı mənaya və ya çoxmənalılığa yol verilmir.

Publisist üslub – bu üsluba eyni zamanda kütləvi üslub, kütləvi dil də deyilir. Buraya təbliğat, təşviqat məzmunlu, adi məlumat xarakterli və tənqidi məqalələr, yazılı məruzələr qəzet xülasələri daxildir. İşdə ictimai-publisistik üslubunun əmələ gəlməsində mətbuatın xüsusi rolu geniş işıqlandırılır. Material iki qrup üzrə tədqiq olunur: 1) qəzet üslubu; 2) jurnal üslubu. Bunların fərqli cəhətləri göstərilir və şərh olunur. İctimai publisistik üslubun səciyyəvi cəhətləri konkret misallar əsasında təhlil olunur:

1) sözün istehza ilə işlənməsi;

- 2) sarkazmlar yaradılması;
- 3) frazeoloji vahidlərdən geniş istifadə olunması;
- 4) bədii ədəbiyyatdan sitatlar verilməsi;
- 5) ifşa və tənqid üçün ən kəskin sözlər işlədilməsi.

İşdə göstərilir ki, ictimai-publisistik üslubda yazılan oçerklər bunu bədii üsluba, xülasə və tənqidi məqalələr elmi üsluba, bəzi materiallar isə rəsmi üsluba yaxınlaşdırılır.

Rəsmi- işgüzar üslub – cəmiyyətdə rəsmi münasibətləri bildirmək üçün yazılan dövlət sənədlərinin üslubu rəsmi üslub adlanır. İşdə dövlət sənədlərinin - protokol, akt, nota, əmr, qərar, bəyanat, qətnamə və s. sənədlərinin dili və xüsusiyyətləri təhlil olunur. Konkret faktlar və nümunələr əsasında göstərilir ki, bu üslubun lüğət tərkibi yığcam, sintaksisi məhduddur. Tədqiqat zamanı rəsmi sənədlərin əsas xüsusiyyətləri şərh olunur:

- dilin maksimum mükəmməlliyi;
- fikrin tam aydınlığı;
- fikrin (sözün) birmənalılığı;
- fikrin hüquqi cəhətdən əsaslığı (əsaslandırılması);
- dil yığcamlığı.

Xüsusi diqqət kargüzarlığa yetirilir. Material iki qrup üzrə təhlil olunur:

- 1) ümumi kargüzarlıq
- 2) xüsusi kargüzarlıq.

İşdə həmçinin vurğulanır ki, rəsmi-işgüzar üslubun inkişafı dövlətçilik və müstəqillik ənənələrinin getdikcə inkişaf etməsi ilə bağlıdır.

S.A.Məhərrəmovə Ukraynada “Dil və mədəniyyət” jurnalında 1 məqalə, Bakı Slavyan Universitetinin prof. İlyas Həmidovun anadan olmasının 70-ci ildönümünə həsr olunmuş “Daşların toplanmasının vaxtıdır” məqalələr toplusunda 1 məqalə çap etdirmişdir.

S.A.Məhərrəmovə filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün 2 dissertasiya işinə, filologiya elmləri doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün 1 dissertasiya işinə opponent rəyi yazmışdır.

Prof. S.A.Məhərrəmovanın rəhbəri olduğu əyani doktorantı Muradova Aytən Qasım qızı 01.12.2017-ci il doktorant vaxtı qurtarmalı idi, o, isə vaxtından əvvəl filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim etdiyi ““Qiyəmətli daşlar” konsepti və onun şərq-slavyan dillərində verballaşması” mövzusunda dissertasiya işini Bakı Slavyan Universitetinin nəzdində filologiya üzrə elmlər doktoru və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilən dissertasiyaların müdafiəsini keçirən (D.02.071) Dissertasiya Şurasının iclasında 31.10.2017-ci il müdafiə etmişdir.

Prof. S.A.Məhərrəmovə Bakı Slavyan Universitetinin nəzdindəki filologiya elmləri doktorluq və fəlsəfə doktoru dissertasiyalarının müdafiəsini keçirən Dissertasiya Şurasının (D.02.071) üzvüdür.

Prof. S.A.Məhərrəmovə Bakı Dövlət Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən D.02.181 Dissertasiya Şurası yanında Elmi Seminarın üzvüdür. Eyni zamanda BDU-nun Filologiya fakültəsinin Elmi-Metodik Şurasının da üzvüdür.

3. Kafedranın dosenti , f.ü.f.d. **Heydərova Elvira Akif qızı** –“Rus dilçiliyinin tarixi və metodologiyası” adlı elmi işinin “Dilçilik məktəbləri. Dilçiliyin metodoloji

prinsipləri” üzrə mərhələsini yerinə yetirmişdir.

Bu elmi işdə 2017-ci ildə yeni ədəbiyyatdan, İnternetdən, yazılı abidələrindən istifadə edərək aşağıda qeyd olunan məsələlərə diqqət yetirilmişdir:

1. XIX əsrdə aparılan müqayisəli-tarixi araşdırmalar:

- *Rus dilini başqa Hind-Avropa dilləri ilə müqayisə etmək ideyasının yaranması. Dilçilikdə tarixilik prinsipi, başqa dillərin Sanskrit ilə yaxınlığı.*
- *Qədim slavyan dilində yazılan abidələrin təhlili və bu təhlilin dillərin müqayisəli tədqiqatına təsir etməsi.*
- *Rusiyada müqayisəli tarixi metodun işlənməsi və bu prosesdə A.X.Vostokovun xidmətləri.*
- *Rus dilinin tarixi aspektdə təhlili və İ.İ.Sreznevskinin tədqiqatları.*
Məşhur rus dilçi F.İ.Buslayevin tədqiqatlarında müqayisəli tarixi metodun işlənməsi.

2. Dilçilik məktəbləri:

- *Moskva Linqvistik məktəbi. F.F.Fortunatovun fəaliyyəti.*
- *Kazan linqvistik məktəbi. İ.A.Boduen de Kurtene doktrinası. Fonem, morfem, qrafem, sintagma anlayışları. Fonem nəzəriyyəsi.*
- *Peterburqlinqvistik məktəbi. L.V.Şerbanın fəaliyyəti. Dilin səs tərəfinin tədqiqatları.*

3. Dilçiliyin metodoloji prinsipləri.

Dos. E.A.Heydərova “Azərbaycanda rus şivələrinin dil portreti” adlı **monoqrafiyasını** (**Moskva**, 2017, 304 s. / 19. çap vərəqi) çap etdirmişdir. AMEA-ya ən mühüm elmi nəticə kimi təqdim edilmişdir.

Dos. E.A.Heydərova elmi işin nəticəsi olaraq Rusiyada 2 məqalə, «Dil və ədəbiyyat» beynəlxalq elmi-nəzəri jurnalın № 1 (101) nömrəsində 1 məqalə, BSU-nun Ali məktəblər arasındakı elmi məqalələr məcmuəsində 1 məqalə, AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Tədqiqatlar jurnalında 1 məqalə, Filologiya məsələləri jurnalında 2 məqalə, ADU-nun Elmi xəbərləri jurnalında 2 məqalə, BSU-nun Tağıyev oxuları. Elmi məqalələr məcmuəsində 1 məqalə, Gəncə Dövlət Universitetinin Elmi xəbərləri. Fundamental, humanitar və təbiət elmləri seriyası jurnalında 1 məqalə çap etdirmişdir.

Dos. E.A.Heydərovanın 2017-ci il dekabr ayının 19-da 5707.01 – Slavyan dilləri ixtisası üzrə “Azərbaycandakı rus şivələrinin linqvokulturoloji aspekti” mövzusunda yazılan və elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim etdiyi dissertasiyanın ilkin müzakirəsi keçiriləcək.

4. Kafedranın baş müəllimi, f.ü.f.d. **İsmaylova Rəna İbrahim qızı** “Müasir rus dilinin leksikasının və frazeologiyasının aktual problemləri” adlı elmi işinin “Müasir rus dilində son illərdə tətbiq olunan neologizmlərin istifadəsi” üzrə mərhələsini yerinə yetirmişdir.

Elmi işdə müasir rus dilində son illərdə tətbiq olunan neologizmlərin istifadəsinə baxılıb. Başqa dillərdən alınan neologizmlərinə xüsusi diqqət yetirilir. Neologizmlərin kriteriyləri probleminə baxılır və onların oxşar sözlərdən (okkazional və potensial sözlərdən) fərqləndirilməsi araşdırılır.

Eyni zamanda köhnə sözlərin dilə qayıtmasına, onların aktual olma probleminə diqqət yetirilir. Misal kimi «гимназия», «лицей», «полиция» və başqa sözləri

göstərmək olar. Neologizmlərin bir neçə növlərə bölünməsinə baxılır. Onların arasında neoleksema, neofrazema və neosemema kimi növlər öyrənilir.

İsmayılova R. İ. TQDK nın «Abiturient» jurnalının №2 nömrəsində 1 məqalə çap etdirmişdir.

5. Kafedranın baş müəllimi **İbrahimova Tamilla İsmail qızı** “Rus dilinin leksikologiyası və fonetikasi terminləri və definisiyaları” adlı elmi işini “Məlumat kitabının tərkibi və çapa hazırlanması” üzrə mərhələsini yerinə yetirmişdir.

Filologiya fakültəsində tədris fənləri olan fonetika və leksikologiyanın əsas problem və anlayışlarına aid olan termin və terminoloji birləşmələrin definisiyalarını əks etdirən məlumat kitabının tərtibi və çapa hazırlanması planda nəzərdə tutulmuşdur. Toplanmış material (700-ə yaxın termin və terminoloji birləşmə) hesabat dövründə sistemləşdirilmişdir. Fonetikaya və leksikologiyaya aid olan terminlər ayrıca olaraq əlifba sırasında düzülmüşdür. Bu materiallar əsasən tələbələrin istifadəsində olan müasir rus dili dərslikləri və dərs vəsaitlərindən seçilmiş və bu fənnlərin proqramlarının həcminə uyğun olaraq, tələbələr tərəfindən mənimsənilməlidir. Bu materialların struktur-semantik xüsusiyyətlərini təsvir edən məqalə hazırlanmışdır. Burada terminlərin strukturu, yaranması yolları, bu terminoloji sistemlərdə çoxmənalılıq halları, omonimik, sinonimik, antonimik münasibətlərinin mövcudluğu təsvir edilir.

Məlumat kitabının çapa hazırlanması işi hal-hazırda yekunlaşdırılır. 2017-ci ildə Bu elmi işin nəticəsi olaraq filologiya fakültəsinin tələbələri üçün köməkçi “İfadəli oxu (mühazirə üçün materiallar)” adlı tədris metodik vəsaiti (Bakı, 2017, 118 s., 7,5 çap vərəqi) çapdan çıxmışdır.

6. Kafedranın baş müəllimi **Məmmədbəyli Firavan Adil Gəray qızı** “Müasir rus dili. Morfologiya” (mühazirə kursu) adlı elmi işini “1.Modal sözlərin öyrənilməsi. Rus dilində modal sözlərə aid müxtəlif fikirlər. Modal sözlərin semantik qrupları. 2. Köməkçi nitq hissələrinin öyrənilməsi. Ön bağlayıcı və ədatın qrammatik xüsusiyyətləri; qrammatik formanın yaranmasında və cümlədə onun rolu. 3. Nida və onun qrammatik xüsusiyyətləri. Nidanın semantik qrupları. Rus dilində nidaya aid müxtəlif elmi fikirlər və onun nitq hissələri sistemində yeri” üzrə mərhələsini yerinə yetirmişdir.

Elmi işin bu mərhələsində müasir rus dilində dəyişməyən nitq hissələri təhlil olunur. Bunların arasında modal sözlər, köməkçi nitq hissələri və nida mühüm yer tutur. Rus dilçiliyində modal sözlərə qarşı müxtəlif elmi fikirlər mövcuddur. Morfoloji tərəfdən modal sözlər dəyişən nitq hissələrindən fərqlənir və bu xüsusiyyət onları nitq hissələri sistemindən xeyli uzaqlaşdırır. Lakin modal sözlər etimoloji tərəfdən əsas nitq hissələri ilə sıx bağlıdır. Bu əlamət onları bir nitq hissəsi kimi qəbul etməyə vadar edir. Akademik V.Vinoqradov öz elmi tədqiqatlarında modal sözləri qəbul edir və nitq hissələri sistemində onlara geniş yer verir. Müasir rus dilində modal sözlər əsas və köməkçi nitq hissələri arasında ortaq yer tutur.

Dəyişməyən nitq hissələri arasında köməkçi nitq hissələri vacib yer tutur. Qoşma bağlayıcı və ədat elmi işin bu bölümündə təhlil olunur, ismin hallarını göstərir. Struktur tərəfdən qoşma sadə və düzəltmə olur. Bu nitq hissəsinin sintaktik rolu ismin hal forması ilə daha aydın bilinir. Rus dilində sözün yiyəlik, yönük, təsirlik, yerlik və çıxışlıq halları ilə işlənir. Bağlayıcı bir köməkçi nitq hissəsi kimi sadə və mürəkkəb cümlələrdə işlənir. Bağlayıcı sadə və düzəltmə olur. Morfoloji tərəfdən bağlayıcı

dəyişməyən nitq hissəsidir. Onun sintaktik funksiyası cümlədə olmur. Ədat bir nitq hissəsi kimi leksik məna daşımır, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətləri tərəfindən dəyişməyən köməkçi nitq hissəsi kimi formalaşmış. Bu nitq hissəsinin əsas funksiyası cümlə və ya ifadəyə müxtəlif məna əlavə etməkdir.

Müasir rus dilində nida nitq hissələri sistemində ayrıca yer tutur. Nida dəyişməyən nitq hissəsidir. Elmi işdə nidanın struktur – semantik qrupları izah olunur, onun əsas nitq hissələri ilə müxtəlif əlaqələri təhlil olunur. Nidanın köməkçi nitq hissələri kimi sintaktik funksiyası yoxdur (bu funksiya yalnız danışq dilində yarana bilər).

Elmi işin nəticəsi olaraq «Dil və ədəbiyyat» beynəlxalq elmi-nəzəri jurnalın № 4 (100) nömrəsində məqalə çap etdirmişdir.

7. Kafedranın baş müəllimi **Xidirov Nazim Vəli oğlu** “Şahdağ dilləri qrupunda qrammatik kateqoriyalar” adlı elmi işinin “Bulud dilində felin təsirli və təsirsiz növləri” üzrə mərhələni başa çatdırmışdır.

Qafqaz dillərinə daxil olan buduq dilində funksional əsasların paradiqmatika və sintaqmatika səviyyəsində sistem münasibətlərinin təhlili aparılmışdır. Təhlil olunan mövzu ilə bağlı tədqiqat işində qrammatik inkar ümumi dilçilik problemi kimi nəzərdən keçirilmiş, paradiqmatik və sintaqmatik əsaslar sistemində morfoloji ifadəlilik araşdırılmış, cümlənin həmcins olmayan erqativ konstruksiyalarının tərkibinə daxil olan variativ tiplər müəyyən olunmuşdur.

Tədqiqatda qeyd olunur ki, erqativ konstruksiya təsirli feldən və onunla bağlı hərəkət subyektı və obyektinin adından ibarətdir. Belə cümlələrdə obyektiv ismin adlıq halında, subyekt isə xüsusi, yəni buduq dilində geniş yayılmış erqativ halda çıxış edir. Təsirli fellər zamanın bütün formalarında erqativ konstruksiya yaradır. Tədqiqatda təsirli və təsirsiz fellər arasında semantik münasibətlər təhlil edilir, semantikasına görə bir-birinə uyğun fellər qrupu müəyyən olunur. Təsirli və təsirsiz fellərin bir-birinə qarşı qoyulmasında morfoloji vasitələrə, yəni struktur xüsusiyyətlərə gəldikdə isə elmi işdə vurğulanır ki, mütəmadi morfoloji vasitə kimi kauzativ affiksləri çıxış edir. Eyni zamanda bəzi morfoloji vasitələrin təsirsiz fellərin təsirli fellərə çevrilməsində rolu da göstərilir. Elmi mövzu ilə bağlı məqalə çapdadır.

Xidirov N.V. eyni zamanda tərcümə işləri ilə fəal məşğuldur. O, Aslan Aslanovun “İnformasiya yaradıcılığı standartları və yeni yanaşmalar” dərsliyini (Bakı, “Şərq-Qərb” nəşriyyatı, 2017, 216 s., 13,5 çap vərəqi) rus dilinə tərcümə etmişdir.

8. Kafedranın baş müəllimi **Zeynalova Nailə Tofiq qızı** “Rus dilində feilin növ təsnifatının semantik tipləri” adlı elmi işinin “Natamam tərzin ümumfaktiki mənası (keçmiş zaman formaları)” üzrə mərhələni başa çatdırmışdır.

Elmi iş natamam tərzin ümumfaktiki mənası üçün semantik korrelyatın tapılmasına həsr olunur. İşin üslubu - feil söz formasının ümumi şərhindən növ mənasının çıxarılmasıdır. Bu məqsədlə feil söz formasının natamam tərzin ümumfaktiki mənasında şərh ilə, digər tərəfdən isə bitmiş tərzin feil söz formasının “nöqtələr” və ya “konkret-faktiki” mənasında şərh ilə müqayisə olunur.

Ümumfaktiki məna prosesin mənası qədər ətraflı olmasa da bir çox tədqiqatçılar tərəfindən araşdırılıb. Əksəriyyət onu tamamlanmamış növün mühüm xüsusi mənası kimi qəbul edir. Ümumfaktiki məna tamamlanmamış növün dörd formasında izlənilir:

keçmiş zaman (Sən mənə dünən zəng vurmuşdun?); məsdər (Mən hansı dayanacaqda çıxım?); gələcək zaman (Siz imtahanı sabah verəcəksiniz?); əmr forması (gedim?).

Belə nəticəyə gəlmək olar ki, bu formalarda eyni növ mənası təqdim olunmur. Gələcək zamanın, məsdərin və əmr şəklinin formalarında aktual-uzadılmış və ümumfaktiki mənalara qarşıqoyması keçmiş zamanın formalarındakı kimi aydın deyil. Bu səbəbə görə biz keçmiş zaman formalarının təhlili ilə kifayətlənəcəyik, çünki onlar daha qabarıq şəkildə özünü biruzə verir.

A.M.Paşayeva, S.A.Əliyeva, N.T.Zeynalovanın 10-cu sinif üçün “Rus dili” kitabı. Azərbaycan dilli ümumi təhsil məktəbləri üçün (əsas xarici dil kimi) dərslik (Bakı, Şərq-Qərb, 2017, 216 s., 13,5 çap vərəqi) müştərək müəlliflə çap olunmuşdur.

A.M.Paşayeva, S.A.Əliyeva, N.T.Zeynalovanın 10-cu sinif üçün “Rus dili” kitabı. Azərbaycan dilli ümumi təhsil məktəblərində dərs deyən müəllimlər üçün (əsas xarici dil kimi) dərs vəsaiti (Bakı, Şərq-Qərb, 2017, 216 s., 13,5 çap vərəqi) müştərək müəlliflə çap olunmuşdur.

A.M.Paşayeva, S.A.Əliyeva, N.T.Zeynalovanın 8-ci sinif üçün “Rus dili” kitabı. Azərbaycan dilli ümumi təhsil məktəbləri üçün (əsas xarici dil kimi) dərslik (Bakı, Çarşıoğlu, 2017, 160 s., 10 çap vərəqi) müştərək müəlliflə çap olunmuşdur.

Kafedranın böyük laborantı **Əliyeva Səkinə Əli Ağası** BSU-nun Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Ali məktəblər arasındakı elmi məqalələr məcmuəsində 1 məqalə (Bakı, 2017, № 2. s. 357-361), Filologiya elmlərinin nəzəri və təcrübi məsələləri jurnalında 1 məqalə (Tambov, 2017, № 9 (75) I hissə, s. 16-20). **Импакт фактор РИНЦ 2017 – 0,191.**

XIV. Kafedranın ikinci kurs magistrantların elmi hesabatı

Şükürlü Xanım Rasim qızı

Dissertasiyanın mövzusu “Termin yaradıcılığında və paremiologiyada antroponimlər (rus dili materialları əsasında) adlanır.

Dissertasiyanın birinci fəslı “Termin yaradıcılığında antroponimlər” adlanır. Bu fəsildə müvafiq paraqraflarda müxtəlif elm və texnika sahələrinin antroponim tərkibli terminləri sistemləşdirilir və təhlil olunur (botanika, zoologiya, kimya, fizika, rıaziyyat, tibb və s.). Antroponimlərin mənşəyi nəzərə alınır (rus və Avropa mənşəli antroponimlər) və buna əsasən də təsnifat aparılır. Yeri gəldikcə tarixi ekskurslar edilir, antroponimlərin etimologiyası haqqında da məlumat verilir.

İkinci fəsil “Frazelogiyada antroponimlər” adlanır. Hal-hazırda ikinci fəslin materialları məqalə üçün hazırlanır. “Atalar sözü və zərb-məsəllərdə antroponimlər” adlanan üçüncü fəslin materialları sistemləşdirilir. Tədqiqat terminoloji, frazeoloji və atalar sözü lüğətlərinin materialları əsasında aparılır.

Birinci fəslin əsas məzmunu və nəticələri çap etdirdiyi eyni adlı məqalədə öz əksini tapmışdır: «Dil və ədəbiyyat» Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal. Bakı, 2017, №2 (102), s. 56-59.

Qarayeva Rəfiqə Təhmasib qızı

Dissertasiyanın mövzusu “Rus dilinin sintaksisində söz birləşməsi problemi” adlanır. Dissertasiyanın birinci fəslı “Rus dilində söz birləşməsi məsələsinin tarixçəsi” adlanır. Bu fəsildə tədqiq olunan məsələyə dair müxtəlif alimlərin nəzəriyyələri və konsepsiyaları verilir və bunlara münasibət bildirilir. Konkret faktlar əsasında rus dilində söz birləşməsinin tarixi və inkişafı izlənilir. Fəsildə həmçinin müxtəlif alimlərin nəzəriyyələri müqaisə olunur və onlardan ən orjinal və maraqlı olanlar xüsusi qeyd edilir. Tədqiqat zamanı müvafiq elmi terminologiya yaradıcı formada istifadə olunur.

Birinci fəslin əsas məzmunu və nəticələri eyni adlı məqalədə öz əksini tapmışdır: Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 94-cü ildönümünə həsr olunmuş “Filologiyanın aktual problemləri” mövzusunda Respublika elmi-nəzəri konfransının materialları, Bakı 17-18 may, 2017-ci il.

Hal-hazırda dissertasiyanın qalan hissələri üzərində iş davam edilir. Elmi rəhbər və maqistrant tərəfindən ikinci məqalə müzakirə olunur və çapa hazırlanır.

İsayeva Fəridə Zakir qızı

Dissertasiyanın mövzusu “Qədim rus dili feilinin sadə formaları (Novqorod tozağacı qabığındakı fərmanları materialları əsasında)” adlanır. Dissertasiyanın birinci fəslı “Novqorod tozağacı qabığındakı fərmanları tarixi” adlanır. Fəsildə bu fərmanların tarixi konkret faktlar və misallar əsasında izlənilir; müxtəlif alimlərin fərmanların tədqiqinə həsr olunmuş elmi əsərlərinin icmalı verilir, onlara münasibət bildirilir; xüsusi diqqət tarixi aspektdə yönəldilir. Fərmanların məzmunu haqqında məlumat

verilir. Dissertasiyanın ikinci fəsil nəzəri səciyyə daşıyır. Bu fəsil qədim rus dilinin feilinə həsr olunur.

Dissertasiyanın üçüncü fəslə praktik səciyyə daşıyır və üç paraqrafdan ibarətdir. Hər paraqrafda feilin müəyyən zamanı təhlil olunur: birinci paraqrafda indiki zaman, ikinci paraqrafda keçmiş zaman, üçüncü paraqrafda gələcək zaman. Təhlil fərmanlardakı material əsasında aparılır. Tədqiqat zamanı müvafiq elmi terminologiya yaradıcı formada istifadə olunur.

Üçüncü fəslin əsas məzmunu və nəticələri öz əksini “Qədim rus dili feilinə indiki zaman forması (Novqorod tozağacı qabığındakı fərmanları materialları əsasında)” tapır: Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 94-cü ildönümünə həsr olunmuş “Filologiyanın aktual problemləri” mövzusunda Respublika elmi-nəzəri konfransının materialları, Bakı 17-18 may, 2017-ci il.

Hal-hazırda dissertasiyanın qalan hissələri üzərində iş davam edilir. Elmi rəhbər və məqistrant tərəfindən ikinci məqalə müzakirə olunur və çapa hazırlanır.

Yang Zing Xuebin

Dissertasiyanın mövzusu “Ədəbi antroponimiya (F.M. Dostoyevskinin romanları) adlanır. Dissertasiyanın birinci fəslə “F.M. Dostoyevskinin romanlarında antroponimlərin semantik analiz” adlanır. Dissertasiyada aşağıdakı məsələlərə baxılıb: 1. böyük yazıçının zamanlarında bədii təsfin açılmasında antroponimlərin rolu; 2. antroponimikanın semantik xüsusiyyətləri; 3. ümumi leksikadan appəlativlərdən əmələ gəlmiş; 4. Onimlərin semantik quruluşunda alınma antroponimlərin rolu.

Tədqiqat zamanı müvafiq elmi terminologiya yaradıcı formada istifadə olunur. Birinci fəslin əsas məzmunu və nəticələri eyni adlı məqalədə öz əksini tapmışdır: Böyük Azərbaycan şairi Molla Pənah Vəqifin 300 illik yubileyinə həsr olunmuş “M.P.Vəqif və müasirlik” mövzusunda Respublika elmi konfransının materialları, Bakı 07dekabr, 2017-ci il.

Hal-hazırda dissertasiyanın qalan hissələri üzərində iş davam edilir. Elmi rəhbər və məqistrant tərəfindən ikinci məqalə müzakirə olunur və çapa hazırlanır.

1. Quliyeva L.H. f.e.d.prof.

- 1) Аффиксация как способ образования в топонимии (на материале топонимии Азербайджана) // Актуальные проблемы изучения гуманитарных наук. Межвузовский сборник научных статей. №1, Баку, 2017, с. 105-110 (məqalə).
- 2) Русский островной говор Азербайджана: современные разработки и возможности их применения в системе образования // Материалы Международной научно-практической конференции «Проблемы изучения и преподавания русского языка и литературы в Азербайджане», проводимой БСУ совместно с МАПРЯЛ, Баку, 2017, с. 101-107 (məqalə).
- 3) Русские переселенцы – создатели русской топонимии Азербайджана // Сборник научных статей «Трубачёвская соборная встреча», Волгоград, изд. ВГПСУ, 2017, с. 94-101 (məqalə).
- 4) Частеречная представленность славянского топонимического тезауруса Азербайджана // Русское слово, Сборник научных статей, вып.5, Волгоград, 2017, с. 113-124 (məqalə).
- 5) Из наблюдений над диалектной антропонимией (на материале русского островного говора Азербайджана) // «Время собирать камни», Сборник статей в честь 70-летия профессора И.Г.Гамидова, Баку, БСУ, 2017, с.194- 204 (məqalə).

2. Məhərrəmov S.A.,f.e.d.,prof.

- 1) «Семантические процессы в лексике» // «Время собирать камни», Сборник статей в честь 70-летия профессора И.Г.Гамидова, Баку, БСУ, 2017, с.274- 280 (məqalə).
- 2) «Названия водоемов в терминообразовании русского языка»//, Мова і культура, (Научный журнал) Киев : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017, Вип. 20, Т.IV (189) s.70-76 (məqalə).

3. Heydərova E.A.f.ü.f.d.dos.

- 1 У нас, в азербайджанском селе Ивановка // Высшее образование сегодня, Москва, 2017, №10,стр. 66-70. **Импакт-фактор РИНЦ 2016 - 0,393**
- 2) Демонологизация болезни и мифологической картине мира (на материале русского островного говора Азербайджана) // Вестник Тюменского государственного университета гуманитарные исследования. *Humanitates*, Тюмен, 2017, Том 3, №1, стр.90-97. **Импакт фактор РИНЦ 2016 – 0,161**
- 3) Ömrü ayinlər: toy mərasimi (Azərbaycandakı rus şivələrinin materialı əsasında). «Dil və ədəbiyyat» Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal. Bakı, 2017, №1 (101), s.113-115 (məqalə).
- 4) Rus bayramları: Milad bayramı günləri (Azərbaycandakı rus şivələrinin materialı əsasında). // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin actual problemləri. Ali məktəblər arası elmi məqalələr məcmuəsi. Bakı, BSU, 2017, № 1, s. 96-99 (rus dilində).
- 5) Rus bayramları: Pasxa və Xaç suyuna salma (Azərbaycandakı rus şivələrinin materialı əsasında). // Tədqiqlər, 1. AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu. Bakı,

2017, s. 81-87 (rus dilində).

6) Təbiət dünyanın dil mənzərəsində (Azərbaycandakı rus şivələrinin materialı əsasında) // Filologiya məsələləri. Bakı: Elm və təhsil, 2017, № 2, s. 221-228 (rus dilində).

7) Dünyanın frazeoloji mənzərəsi (Azərbaycandakı rus şivələrinin materialı əsasında) // ADU-nun Elmi xəbərləri, Cild 2, 2017, № 2, s. 51-55. (rus dilində)

8) Rus xalq ritual təqvimi (Azərbaycandakı rus şivələrinin materialı əsasında). // Tağıyev oxuları. Elmi məqalələr məcmuəsi. Bakı, BSU, 2017, № 1, s. 140-145 (rus dilində).

9) Rus toy mərasimi (Azərbaycandakı rus şivələrinin materialı əsasında) // Filologiya məsələləri. Bakı: Elm və təhsil, 2017, № 6, s. 174-181 (rus dilində).

10) Azərbaycanlı rus şivələrinin leksikasında dünyanın dil mənzərəsinin əks olunması (vəhşi və ev heyvan adları əsasında) // Elmi xəbərləri. Fundamental, humanitar və təbiət elmləri seriyası. Gəncə Dövlət Universiteti. Gəncə, 2017, № 1, s. 210-215 (rus dilində).

11) Обряды жизненного цикла: родины, крестины, на зубок (на материале русского островного говора Азербайджана) // ADU, «Dil və ədəbiyyat», Cild 8, 2017, № 3, s. 125-130 (rus dilində).

12) Обряды жизненного цикла: погребальный обряд, поминки (на материале русского островного говора Азербайджана) // Таğıйев oxuları. Elmi məqalələr məcmuəsi. Bakı, BSU, 2017, № 2, s. 65-69.

4. İsmayılova R.İ f.ü.f.d., b/müə.

1) “Рекомендации по русскому языку” Abiturient №2, 2017, s.31-36 (məqalə).

5. Məmmədbəyli F.A. b/m.

1) “Компонентные значения приставок в русском языке” «Dil və ədəbiyyat» Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal. Bakı, 2017, №4 (104), s. 68-70 (məqalə).

6. Əliyeva S.Ə. b/ laborant

1) “Məzdekizm hərəkəti dünya tədqiqatı müstəvisində”. BSU-nun Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Ali məktəblər arasındakı elmi məqalələr məcmuəsi. Bakı, 2017, № 2. s. 357-361.

2) «Произведение Низам аль-Мулька «Сиасет-намэ» в контексте персидского литературоведения 1960-1990-х гг.». Филологические науки вопросы теории и практики. Тамбов, 2017, № 9 (75), часть 1, с.16-20. **Импакт фактор РИНЦ 2017 – 0,191**

2017-ci ildə rus dilçiliyi kafedrasında dərc olunmuş elmi işlər (dərslik, dərs vəsaiti, monoqrafiya) haqqında

M Ə L U M A T

Müəllifin elmi dərəcəsi, F.A.A.	Mövzunun adı	Dil	Nəşr iyyat	Nəşr olunan il	Dərslik, dərs vəsaiti, monoqrafiya
A.M.Paşayeva, S.A.Əliyeva, N.T.Zeynalova	Русский язык. 10 класс. Учебник (как основной иностранный язык) для общеобразовательных школ с азербайджанским языком обучения.	Rus dil.	Bakı	2017	Dərslik, 216 s.
A.M.Paşayeva, S.A.Əliyeva, N.T.Zeynalova	Русский язык 10 класс. Учебное пособие (как основной иностранный язык) для учителя общеобразовательных школ с азербайджанским языком обучения.	Rus dil.	Bakı	2017	Dərs vəsaiti, 216 s.
Xidirov N.V. baş müəl.	Аслан Асланов. Создание информации: стандарты и новые подходы	Rus dil.	Bakı	2017	Tərcümə materialı dərslik 21 6 s.
İbrahimova T.İ. baş müəl.	Выразительное чтение (материалы к лекциям)	Rus dil.	Bakı	2017	Tədris metodik vəsait, 118 s.
Heydərova E.A. dosent	Языковой портрет русского островного говора Азербайджана. ISBN 978-5-98699-242-6	Rus dil.	Moskva	2017	Monoqrafiya 304 s.
A.M.Paşayeva, S.A.Əliyeva, N.T.Zeynalova	Русский язык. 8 класс. Учебник (как основной иностранный язык) для общеобразовательных школ с азербайджанским языком обучения.	Rus dil.	Bakı	2017	Dərslik, 160 s.

2017-ci il üçün Rus dilçiliyi kafedrasının elmi-tədqiqat işləri haqqında

MƏLUMAT

KAFEDR ANIN ADI	KAFEDR A MÜDİRİ	KAFEDRANIN ÜZVLƏRİ					ELMİ İŞLƏR HAQQINDA MƏLUMAT						
							Məqalə		Tezislər		monoqrafiya	Dərslik, metodik vəsait, dərs vəsaiti porpam, lüğət, tərcümə	Doktorluq müdafiəsi
1	2	3 prof.-müə.	4 Elmlər doktoru	5 Elmlər namizədi	6 Professor	7 Dösent	8 Respublikaa	9 Beynəlxalqr	10 Respublika	11 Beynəlxalq	12	13	14
Rus dilçiliyi	Quliyeva L.H. f.e.,d. prof.	8	2	2	2	1	16	5	-	-	1	5	-

VII. Rus dilçiliyi kafedrası Çin ölkəsinin Bakı Dövlət Universitetində yerləşən Konfusiya İnstitutunun filialı, Sankt-Peterburq Universitetinin B.A.Larin adına dialektoloji kabineti, eyni zamanda Volqoqrad Dövlət Pedaqoji Universitetində Suprun Vasili İvanoviçin rəhbərlik etdiyi Ümumi və Slavyan dilçiliyi kafedrası ilə əməkdaşlıq edir.

